

Årbok for Karmsund 1993-1994

Karmsund Folkemuseum

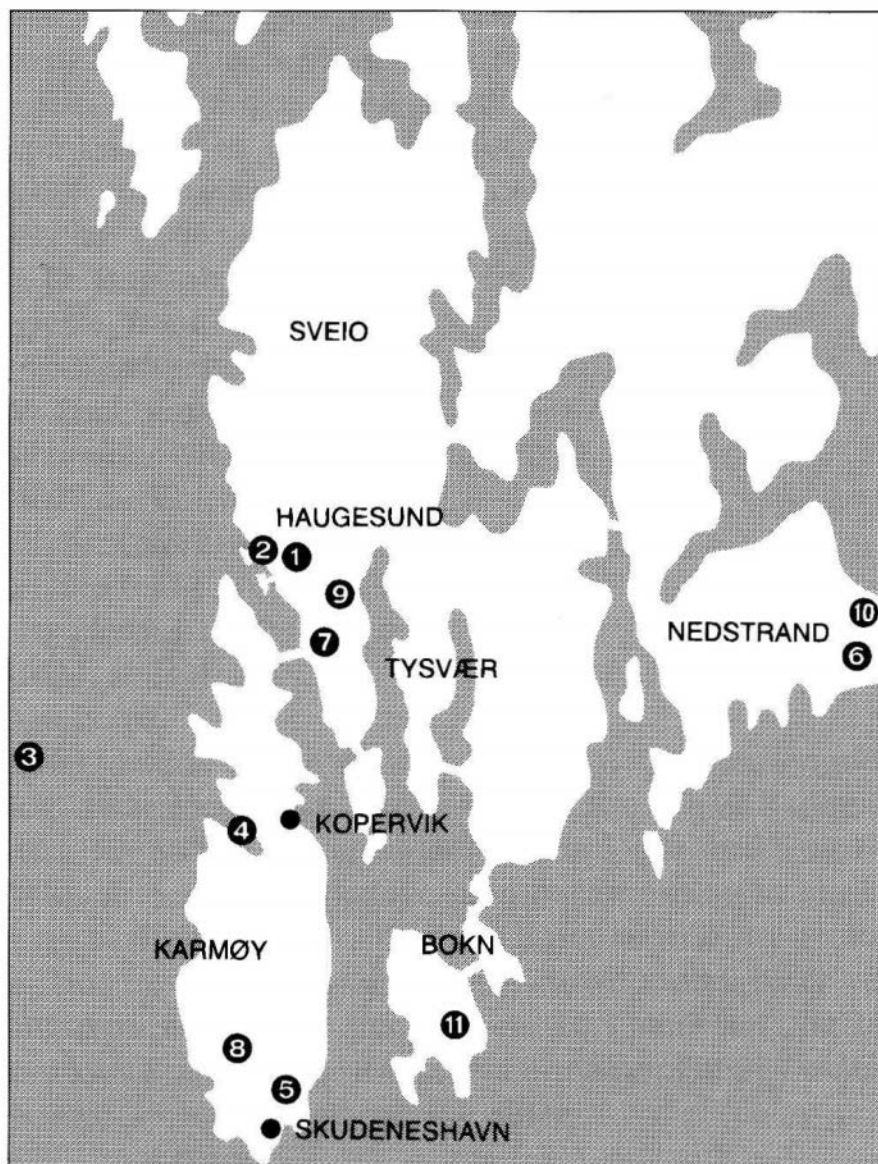

Haugesund 1994

Haugesund Bok & Offset A.S.

Oversikt over samlingene til Karmsund Folkemuseum

- ❶ Museumssentralen, Skåregt. 142, Haugesund. SV for Bykirken. Sjøfart, fiske, jordbruk, husholdning, arkeologi. Man.–fre. 10.30–14. Søn. 12–15.
- ❷ Miljømuseet, Dokken. Brogt. 1D–13B, Hasseløy, Haugesund. Periodevis faste åpn.tider. Ellers etter avtale.
- ❸ Sjøhuset til Mikael L. Klovning. Søravågen, Utsira. Nær butikken. Henv. Sverre Klovning.
- ❹ Sjøbruksanlegget Solhåla, Vedavågen. Ta av på Vea Sjoarveg. Følg småskilt. Bygningene er åpne.
- ❺ Derikhuset. Salane. Ta av på Dale-veien fra Vik. Muséet formidler omvisning.
- ❻ Landbrukssamlingen, Tveit jordbruksskole, Hinderåvåg. Utstilling av tidligmekanisert landbruksmateriell. Skolens kontor åpner.
- ❼ Bedhuset Zion, Norheim. NØ for Karmøybroen. Typisk forsamlingshus fra 1905. Muséet åpner.
- ❽ Kvern, Sandve. NØ for hovedveien. Kvernhus av stein.
- ❾ Gardsbruket Ørpetveit. Ørpetveitveien. Avkjørsel fra E11 skiltet. Muséet åpner.
- ❿ Gardsbruket Veien. Nessa, Nedstrand. Kloss i bilveien. Muséet formidler omvisning.
- ⓫ Røykstova på Laupland, Bokn. NV for hovedveien. Bygningen er åpen.

KARMSUND FOLKEMUSEUM

– oversikt over utstillingene/ anleggene pr. 1994

Det har vært et mål for museet å spre utstillingstilbudet over hele Karmsundregionen. Samtidig har det både fra kulturhistorisk og økonomisk synspunkt vært ønskelig å bevare museets bygninger "på rot" i sin opprinnelige miljøsammenheng. Slik er museets tilbud splittet opp i en rekke avdelinger. Bare Museumsentralen i Haugesund har fast åpningstid hele året. De øvrige avdelingene må du gjerne anstrenge deg litt for å nå fram til. Til gjengjeld vil du kunne glede deg over det spesielle preget av "virkelig historie" til kulturminner som ligger litt utenfor allfarvei. Det er oppslag med informasjon i alle anleggene.

Interiør Losahuset, Dokken. (Foto: K.F.)

Hovedmuseet

Museumssentralen er produksjonsfløyene i Gamle meieriet i Haugesund sentrum. Inngangen er fra melkerampen rett sørforbi Vår Frelses kirke.

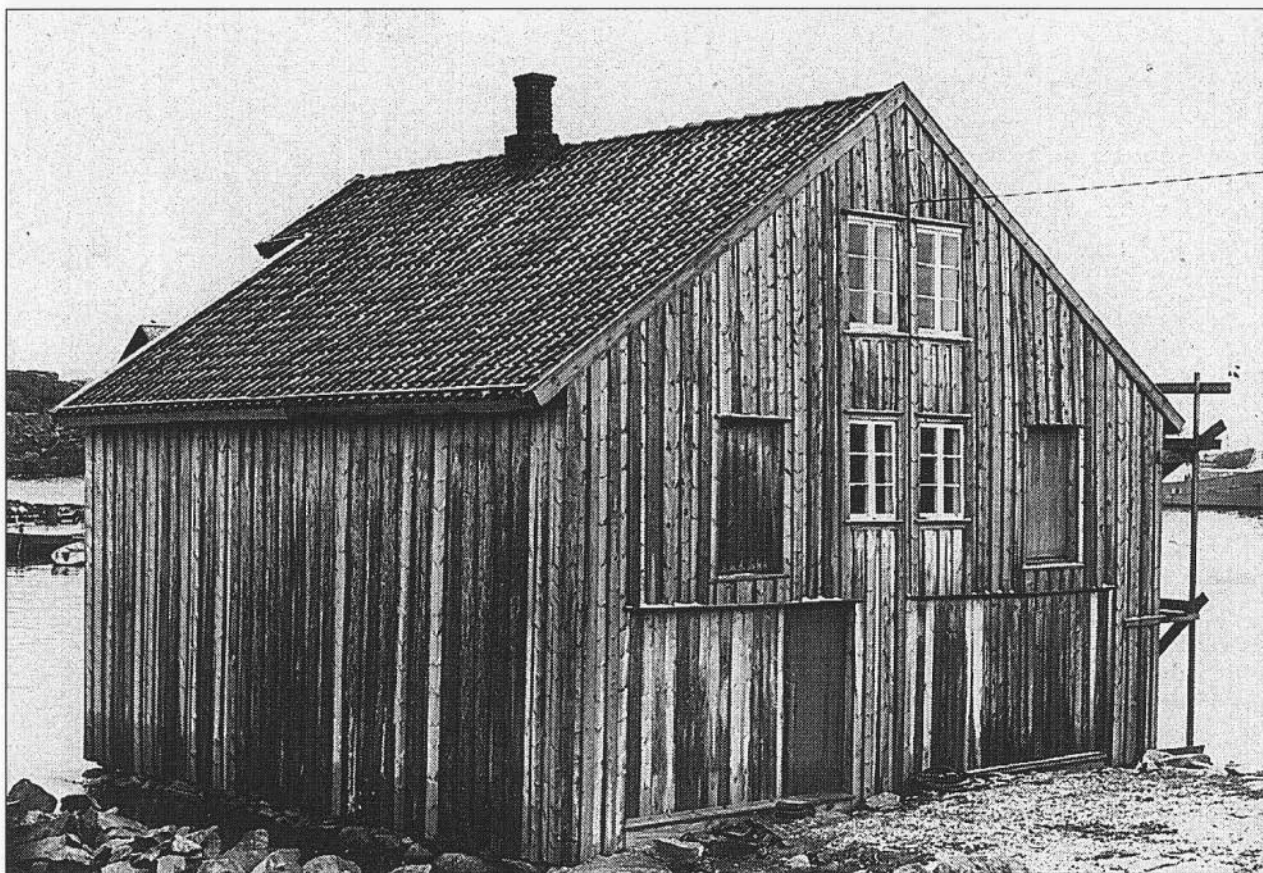
I Museumssentralen er det temautstillinger. Både utstillingen av redskaper fra det eldste jordbruket og fra det eldste fisket i distriktet er basisutstillinger for et videre tilbud. Her utgjør de spredte miljøavdelingene et supplement. Museumssentralen har også omfattende utstillinger om sjøfart og av bruksting fra heim og nærmiljø. Klasserommet fra 1920 og handelsboden fra midt på 1800-tallet utgjør her miljøinnslag.

En utstilling av arkeologiske ting trekker den kulturhistoriske linjen bakover til reformasjonen, som er den teoretiske grensen i tid for museets samlefelt. I rommet ved siden av for skiftende utstillinger trekker vi ofte denne linjen like fram til situasjonen i dag.

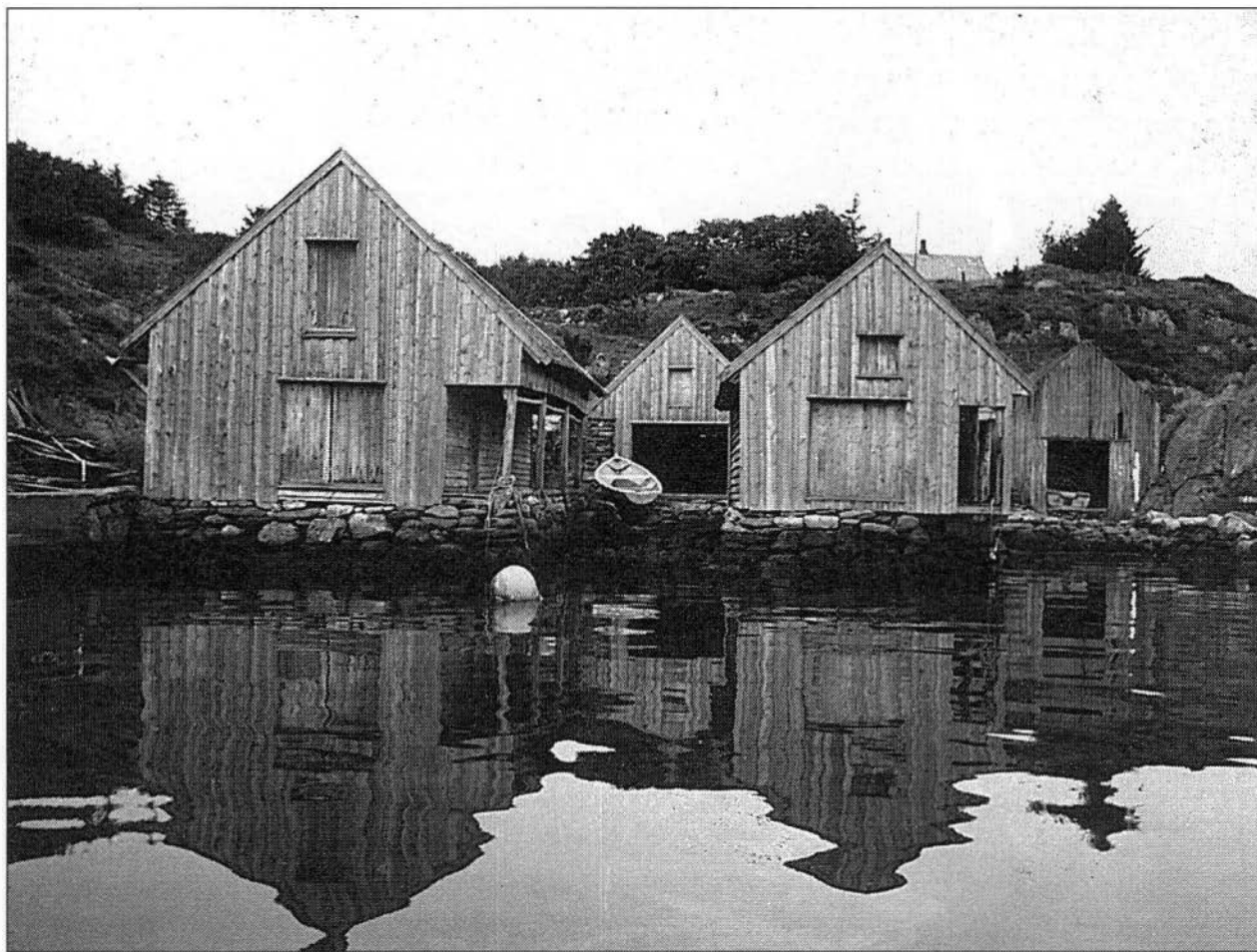
Museumssentralen rommer endelig museets kontor, verksted og fleste magasiner.

Dokken

Avdelingen for bymiljø ligger i Dokken i Haugesund. Den består av fem hus som representerer plan-, konstruksjons- og eksteriørtypene som var vanlige i

Sjøhuset til Mikal L. Klovning, Utsira. (Foto: K.F.)

tiden omkring 1850. Museet har tatt hånd om husene der de alltid har stått. Huse-
ne er senere innredet med ting fra museumssamlingen. Denne lille bydelen i
strandkanten ved Haugesjøen skal nå suppleres med et tilflyttet bedehus og en
nybygget butikk. Allerede byr den på fire boliger med preg av ulik tid og soisal
standard, sildesalteri, bøkerverksted, strykeri m.m.. I en leilighet er det utstilling
av fotos som viser livet mellom husene i det gamle Haugesund.

Sjøhuset til Mikal L. Klovning

Mikal L. Klovning drev som sildeentreprenør på Utsira fram til silda forsvant
midt i 1950-årene. Han drev fiske fra notbåt og skøyte, og salg av fangstene i
Haugesund og på Karmøy. Da han la opp, ble det store sjøhuset i Søravågen stå-
ende ubrukt i påvente av bedre tider. Slik overlevet huset og alt utstyret i det en
viktig moderniseringsperiode for fiskeriene. Klovning ga sjøhuset og alt utstyret i
det til museet i 1982. I dag er det en av museets beste miljøavdelinger p.g.a. sin
autentiske karakter. På grunnplan i huset ligger Klovnings gamle notbåt og dor-
ry. I mellometasjen ligger garnredskapen. En snurpenot og to landnøter ruver
godt. På loftet er det rommelig rorbu med kjøplass for Klovnings mannskap på
18 mann.

Ørpetveit. Aktivitetsdag. (Foto: K.F.)

Solhåla

I sjøhuset til Mikal L. Klovning og i Ferkingstadhuset i Dokken kan man studere miljøet til storfiskeren. Sjøbruksanlegget i Solhåla i Vedavågen avspeiler forholdene for fiskerbonden. Bygningene er flerfoldige. Tre naust med vegger av stein er gravet inn i bakken. De er eldst både av alder og type. Dette er primært båthus. Foran naustene er det i 1870-årene bygget to sjøhus. Også disse er gammeldagse med stavkonstruksjon. Her saltet man sild og oppbevarte man redskap. Til anlegget hører det også brygger, håtopptrekk, veier og murer. Bygningene har tilhørt tre ulike bruk av Vea-garden. De ligger på høgden oppav dalsøkket hvor anlegget er lunt plassert.

Tveit

I Museumssentralen er det systematisk utstilling av gammelt landbruksredskap. I den eldste delen av løen på Tveit landbruksskole har museet studiemagasin for tidligmekanisert landbruk. Her vil man finne de vanligste mekaniske red-

skapene som var i bruk på gårder i Karmsund i første halvdel av 1900-tallet. Redskapene kom inn ved en spesiell innsamling i 1980. De er gruppert etter typer etter bruk. Her er ploger, ulike harver, såmaskiner, gjødselspredere, slåmaskiner, høyriver, høyvendere, potetopptakere og kornredskap av mange slag. Redskaps-samlingen avspeiler oppfinnsomheten i en ivrig eksperimenterende overgangsperiode.

Ørpetveit

Gårdsbruket Ørpetveit er museets miljøavdeling for landbruk i de ytre kystbygdene i museumsregionen. Her skal redskapet oppleves i sammenheng med landskap, jordvei og hus. 25 mål av det opprinnelige bruket tilhører museet. Tunet ligger midt på eiendommen. Det lille våningshuset er fra 1700-tallet og av

Slettbø-smia til h. I stolkjerra Peder Askeland og sønnen Louis.

Lars O. Våga til h. er på besøk. Foto fra ca. 1910.

(Foto: Dybdal, Holthe, N., Tysvær, Gard og ætt 2, Tysvær 1990, s. 211.)

en gammeldags type. Stuen er tømret. Kjøkkenet har stavkonstruksjon akkurat som løen og flere av museets sjøhusbygninger. Foruten løe med fjøs er det steinmurt eldhus i tunet. Ut fra tunet fører en fegate til utmarken. Nærmest tunet ligger innmarksområdene der det har vært små åkerlapper innimellom engarealene. Bakket landskap, gode beiteforhold og kombinasjonsmuligheter jordbruk/fiske er viktige grunner til at gammeldagse redskap og driftsformer lenge var i bruk i Karmsund.

Derikhuset

Landskapet omkring Derikhuset på Salane er lite forandret. Men driftsbygningen er borte, og eldhuset er uten tak. Situasjonen avspeiler rikere landbruksforhold enn på Ørpetveit. Våningshuset er bygget først på 1800-tallet. Den nordre delen er et meget eldre hus fra Ryfylke. I de trefattige kyststrøkene måtte man kjøpe trevirke utenfra. Huset har midtkammerplan og torvskuter i gavlendene. Typen er lik jærhuset på sørsiden av Boknfjorden. I denne retningen førte kulturforbindelsene da sjøen var viktigste ferdselsvei. Interiørene i huset har rose-malte detaljer i Telemarkstil. Dekorasjonene er trolig malt av en omreisende maler. I hagen var det frukttrær, bærbusker og blomsterbed nærmest huset som nå.

Slettebøsmien

Den første industrien i Karmsundregionen er knyttet til fiske og hører 1900-tallet til. Men maskinell verkstedsdrift har eldre tradisjoner. Slettebøsmien på Kårstø er representativ for en slik bedrift. Verkstedet ble satt opp omkring 1910 av Peder Askeland. Han hadde vært i Amerika og sett mange former for avansert mekanikk. Vel hjemme satte han igang produksjon av tralehjul med jernskoning. Produksjonsutstyret laget han selv. I verkstedet er det en rekke maskiner for ulike ledd i prosessen bak framstillingen av trehjul. De drives av en motor (den nåværende relativt moderne) og et system av remmer. I kjelleren er smien hvor skoningen ble klemt på hjulet.